

Brug af dyr i rewilding projekter - etiske perspektiver

Peter Sandøe^{1 2} og Christian Gamborg²

¹ Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab

² Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi

Københavns Universitet

www.dyreetik.dk

www.animaethics.net

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Environmental Values **19** (2010): 57–78.

De-Domestication: Ethics at the Intersection of Landscape Restoration and Animal Welfare

CHRISTIAN GAMBORG^{*1}, BART GREMMEN², STINE B. CHRISTIANSEN¹, PETER SANDØE¹

¹ *University of Copenhagen*

Danish Centre for Bioethics and Risk Assessment

Rolighedsvej 25, DK-1958 Frederiksberg C, Denmark

² *Wageningen University*

Centre for Methodical Ethics and Technology, Assessment (META)

"Rewilding"?

Begrebet "rewilding" har været på banen siden 90'erne

Men det er vigtigt at gøre sig klart:

- 1. At begrebet bruges på mange måder**
- 2. At der er stor videnskabelig usikkerhed om konsekvenserne af forskellige former for rewilding**

Begge dele er med til at skabe usikkerhed

Rewilding

“restoring big wilderness based on the regulatory roles of large predators” (Cores, Corridors and Carnivores)

1998
Soule and Noss

Pleistocene rewilding

“aims to restore some of the evolutionary and ecological potential that was lost 13,000 years ago” (introducing relatives or functional equivalents of extinct taxa)

2005
Donlan *et al.*

Passive rewilding

“passive management of ecological succession with the goal of restoring natural ecosystem processes and reducing human control of landscapes”

2011
Gillson *et al.*

Translocation rewilding

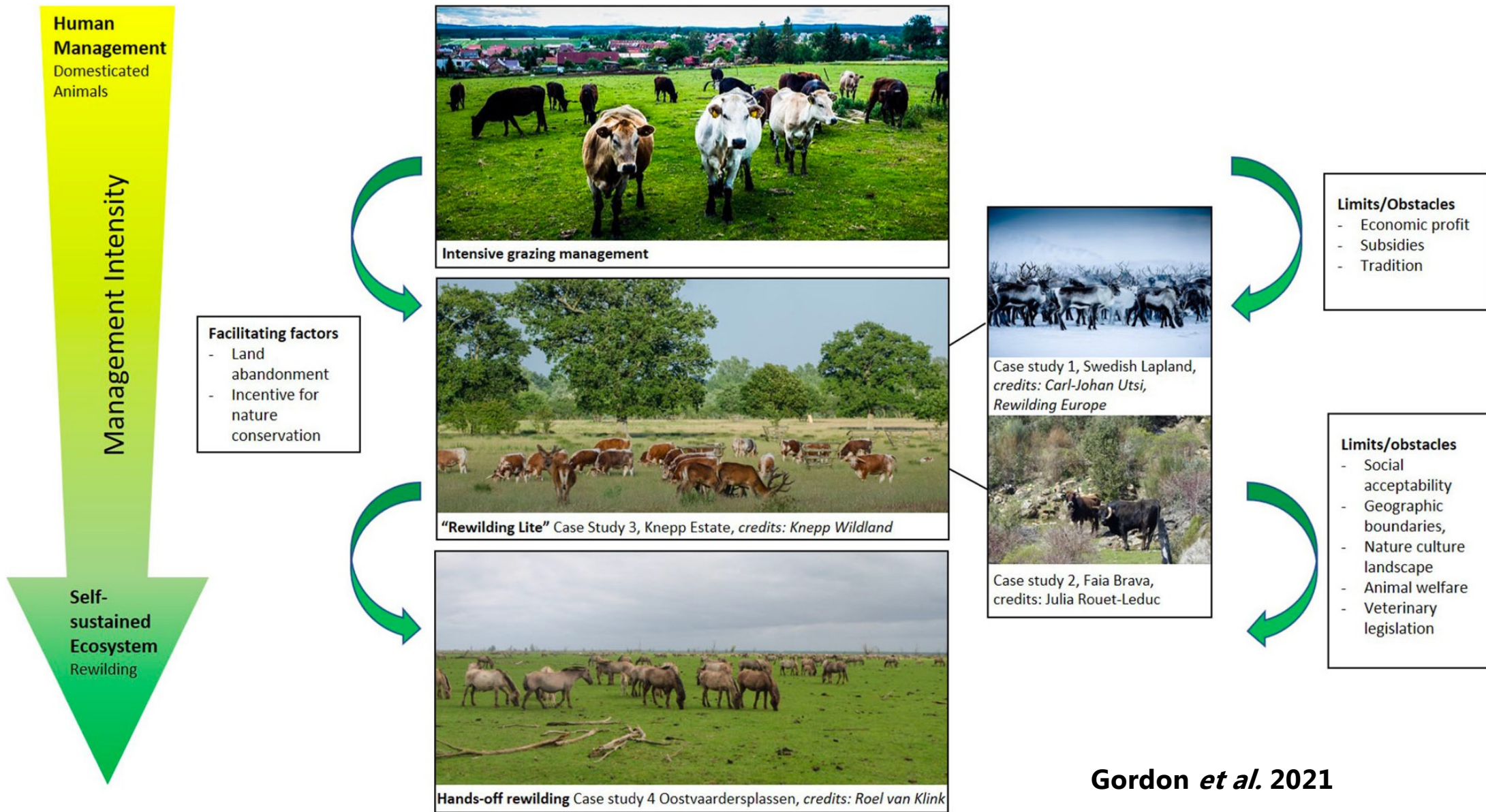

“seeks to restore missing or dysfunctional ecological processes and ecosystem function via a process of species reintroduction”

2014
Seddon *et al.*

Nogués-Bravo *et al.* 2016

Current Biology

Etiske perspektiver?

Når rewilding optræder som et etisk problem, er det fordi indgrebene påvirker forskellige parter:

- **Naturen**
- **Dyrene**
- **Mennesker – både i lokalområdet og generelt**
- ...

Dette er også udgangspunktet for vores bidrag i dag

Vi vil dog også kommentere lidt på etikken, i måden der diskuteres på

Foto: Andrew Balcombe

Fokus for vores etiske analyse

Tre spørgsmål:

1. Hvad er de vigtigste hensyn?
 - a) Naturværdier
 - b) Dyrevelfærd
 - c) Menneskelig livskvalitet og tryghed/sikkerhed
2. Hvordan afvejer man hensynet til de tre parter?
3. Hvad betyder den videnskabelige usikkerhed?

Fokus for vores etiske analyse

Tre spørgsmål:

1. Hvad er de vigtigste hensyn?
 - a) **Naturværdier**
 - b) Dyrevelfærd
 - c) Menneskelig livskvalitet og tryghed/sikkerhed
2. Hvordan afvejer man hensynet til de tre parter?
3. Hvad betyder den videnskabelige usikkerhed?

Naturværdier som grundlag for rewilding

Biologiske forskere, som arbejder med biodiversitet, er meget orienteret mod videnskabelige teorier og ditto fakta – med god grund

Dermed kommer man let til at overse, at der selvfølgelig ligger en værdimæssig dagsorden til grund for arbejdet

Dette kommer tydeligt til udtryk hos grundlæggeren af moderne conservation biology, Michael Soulé (1936-2020)

What is Conservation Biology?

"Biotic diversity has intrinsic value, irrespective of its instrumental or utilitarian value. This normative postulate is the most fundamental."

Conservation biology is a new stage in the application of science to conservation problems, addresses the biology of species, communities, and ecosystems that are perturbed, either directly or indirectly, by human activities or other agents. Its goal is to provide principles and tools for preserving biological

Although crisis oriented, conservation biology is concerned with the long-term viability of whole systems

diversity. ¹ Reconnaissance later confirmed this. The park boundaries were established in 1981, and subsequent development has already precluded all but minor adjustments. Similar crises are now facing managers of endangered habitats and species in the United States—for example,

Fælles målsætning, men forskellige prioriteringer

De, der arbejder for at fremme en mere mangfoldig/oprindelig natur, deler nok en målsætning

**Men af mange grunde (økonomi, uddøde arter, klimaforandringer ...)
kan denne ikke realiseres fuldt ud**

Derfor skal der prioriteres

**Her kan man se meget forskelligt på,
hvad der skal prioriteres**

Fx er Soulé's ccc (cores, corridors & carnivores) mantra for rewilding ikke i fokus for de danske projekter

M. Gerard, cc 3.0

Forskellige værdimæssige spørgsmål i forbindelse med rewilding projekter

- Artsdiversitet – på hvilke niveauer?
- Genetablering af naturlige dynamikker – på hvilke niveauer?
- Reetablering af oprindelige arter eller mere fokus på funktioner?
- Passiv eller aktiv forvaltning?
- ...

Det er tydeligt, at der i diskussionen blandt fagfolk gives forskellige svar på disse spørgsmål

Fokus for vores etiske analyse

Tre spørgsmål:

1. Hvad er de vigtigste hensyn?
 - a) Naturværdier
 - b) Dyrevelfærd**
 - c) Menneskelig livskvalitet og tryghed/sikkerhed
2. Hvordan afvejer man hensynet til de tre parter?
3. Hvad betyder den videnskabelige usikkerhed?

Forskellige aspekter af god dyrevelfærd

Fravær af velfærdsproblemer

- Fravær af sult og tørst
- Fravær af ubehag
- Fravær af smerte, skader og sygdom
- Fravær af frustration
- Fravær af frygt og fortvivlelse

Positiv velfærd

- Positive oplevelser – “mere sjov”
- Positiv holdning – “bedre humør”
- Artsspecifik adfærd – “mere naturlig”
- At være optaget af noget – “mere fokus”
- At have kontrol – “mere selvbestemmelse”

www.thinkkind.org

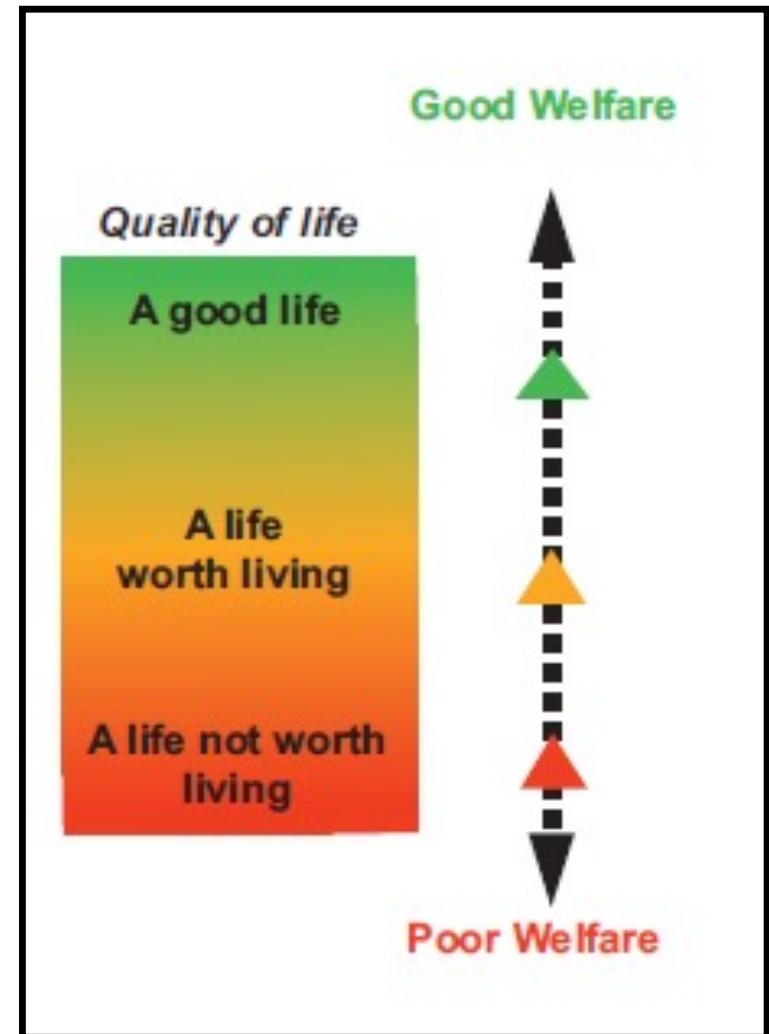
Education and resources for
a humane Australia.

Dyrevelfærd – man kan aldrig optimere alle aspekter

Alle former for hold af dyr indeholder afvejning af forskellige aspekter af dyrevelfærd

Der er en interessant faglig diskussion af dyrenes muligheder for at tilpasse sig

Der er forskellige forestillinger om acceptable mindstekrav i forhold til de forskellige aspekter

(FAWC 2009)

Etiske hensyn til dyrene - ud over dyrevelfærd?

Ud over hensynet til at sikre dyrene den bedst mulige velfærd kan der også være andre mulige etiske hensyn

- **Er hensyn til insekter/planter tungtvejende nok til bruge højerestående dyr?**
- **Fjernelse af kadavere i parkerne går udover rene dyrevelfærdshensyn**
- **Tilsvarende kan der komme diskussioner om aflivning af "overskudsdyr"**

Foto: Karin Schulting

Fokus for vores etiske analyse

Tre spørgsmål:

1. Hvad er de vigtigste hensyn?
 - a) Naturværdier
 - b) Dyrevelfærd
 - c) **Menneskelig livskvalitet og tryghed/sikkerhed**
2. Hvordan afvejer man hensynet til de tre parter?
3. Hvad betyder den videnskabelige usikkerhed?

Hensyn til menneskelig livskvalitet og sikkerhed/tryghed

De fleste danskerne vil gerne have mere og 'bedre' natur

De fleste sætter pris på natur som sådan, men når det bliver mere konkret, er der forskellige opfattelser af, hvad 'god' natur er

- **Mere mangfoldig? Formentlig**
- **Med hegn og dyr, der sættes ud? Måske**
- **Adgangsforhold, tryghed, aktivitetsmuligheder, dyrevelfærd, æstetik spiller formentlig en rolle**

Gamborg, C. & Jensen, F.S. 2021. Naturnationalparker udfordrer vores syn på naturen. *Kronik. Jyllands-Posten* 13/4 2021: 12.

Jensen, F.S. & Gamborg, C. 2021. Hegn, adgang og store græssere. *Momentum* 1: 10-13.

Aspekter af en god naturoplevelse

Der er forskelle i, hvad der anses for en god naturoplevelse

- **Hvad anses som "ægte" og "rigtig" natur?**
- **Bliver det for meget dyrehave?**
- **I hvilken grad vil hegn begrænse ens frihed til at færdes og udfolde sine aktiviteter?**
- **Hvor tryk man vil føle sig ved at færdes blandt en kronhjort? En elgko? En tyr?**
- **Skæmmer hegn naturen?**
- **Hvordan har de dyr, der sættes ud, det?**

Foto: Molslaboratoriet

Hvor står befolkningen?

Distanceret

Ikke særlig interesseret – fylder ikke meget
Mere bekymret for **sikkerhed**, f.eks. smitte og angreb

RESEARCH ARTICLE

Wildlife Value Orientations: A Quantitative Study of the General Public in Denmark

Christian Gamborg and Frank Søndergaard Jensen

^aDepartment of Food and Resource Economics, University of Copenhagen, Frederiksberg, Denmark;
^bDepartment of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg, Denmark

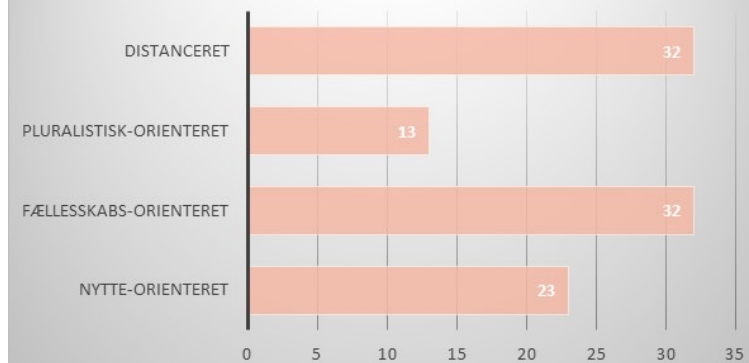
ABSTRACT

This article examined value orientations toward wildlife among the adult general Danish public in relation to age, sex, past and present residence, education, and income, using a U.S. survey instrument on Wildlife Value Orientations (WVO). The study used an Internet-based questionnaire sent to a representative sample of the Danish public in 2012 ($n = 1,001$). As predicted, there was a predominance of mutualists and a large segment of distanced individuals. Sex was the only variable shown to have a pronounced effect on WVO, with females being more mutualist-oriented than males. Information about the general public's WVO can be used to check against the orientation of other specific groups such as landowners and hunters. It can also prove useful for developing specific hunting and wildlife policies such as certification of wildlife managers.

KEYWORDS

Distanced; Europe;
sociodemographics;
urbanized

Dyrelivsværdier i befolkningen

Fællesskabs-orienteret

Mennesker og dyr eksisterer på hinandens vilkår – rettigheder
Fokus på at undgå død/skade på dyrelivet – **velfærd for det enkelte dyr**

n = 1001

Undersøgelse på vej om naturnationalparker

Etiske afvejninger

Der skal foretages etiske afvejninger på to niveauer:

- **Inden for hvert hensynet**
- **Mellem hensyn**

Komplicerende faktor:

- **Videnskabelig usikkerhed**

Yderligere komplicerende faktor:

- **Lovgivning (det kommer Tom til at sige meget mere om efter mig)**

Foto: Molslaboratoriet

Afvejning under usikkerhed

Det er veldokumenteret psykologisk, at mennesker reagerer meget forskelligt på usikkerhed

Der er også en faglig, etisk diskussion omkring det såkaldte forsigtighedsprincip

I en polariseret debat med lav gensidig tillid kan usikkerheden komme til at spille en stor rolle

Tænk på debatten om ulvene

BETTER SAFE THAN SORRY

The one who said that never had a homemade helmet on his head...

motifake.com

Natur versus dyrevelfærd

Uenighed – både blandt etikere og i befolkningen

Mulige synspunkter

- 1. Dyrevelfærd trumfer alle andre hensyn**
- 2. Hvis det er afgørende for naturbeskyttelse, kan der gives køb på dyrevelfærden, men dyrene må ikke lide**
- 3. Hvis det er afgørende for naturbeskyttelse, kan det accepteres, at dyrene kommer til at lide**
- 4. Naturbeskyttelse har altid forrang**
- 5. ...**

Foto: Molslaboratoriet

Natur versus menneskelig livskvalitet og sikkerhed

Det kan virke lidt egoistisk, når hundeluftere, mountainbikere, ryttere og andre med særinteresser protesterer

Derimod forekommer det mere alvorligt, når dag- og uddannelsesinstitutioner ytrer bekymring for sikkerheden

Samtidig vigtigt at tænke på, at de pågældende ikke har været hørt og ofte føler sig talt ned til

KOMMUNAL- OG REGIONALVALG

Store protester på Mols: Nu siger børnehave, skole og rideklub nej til natur- nationalpark

15 daginstitutioner, sportsforeninger og sågar den kommunale folkeskole på Mols har sendt et opråb til kommunalpolitikere.

Har debatten været god nok?

Der er ingen tvivl om, at man i arbejdet med at etablere de nye naturnationalparker overholder krav til høring

Derimod kan der godt stilles spørgsmålstejn ved omfanget og kvaliteten af den debat, som gik forud for den politiske beslutning om at etablere parkerne

Som vi peger på her, har der bl.a. manglet en transparent diskussion vedrørende naturværdier

Lokal frustration: Miljøministeren har overhovedet ikke hørt efter

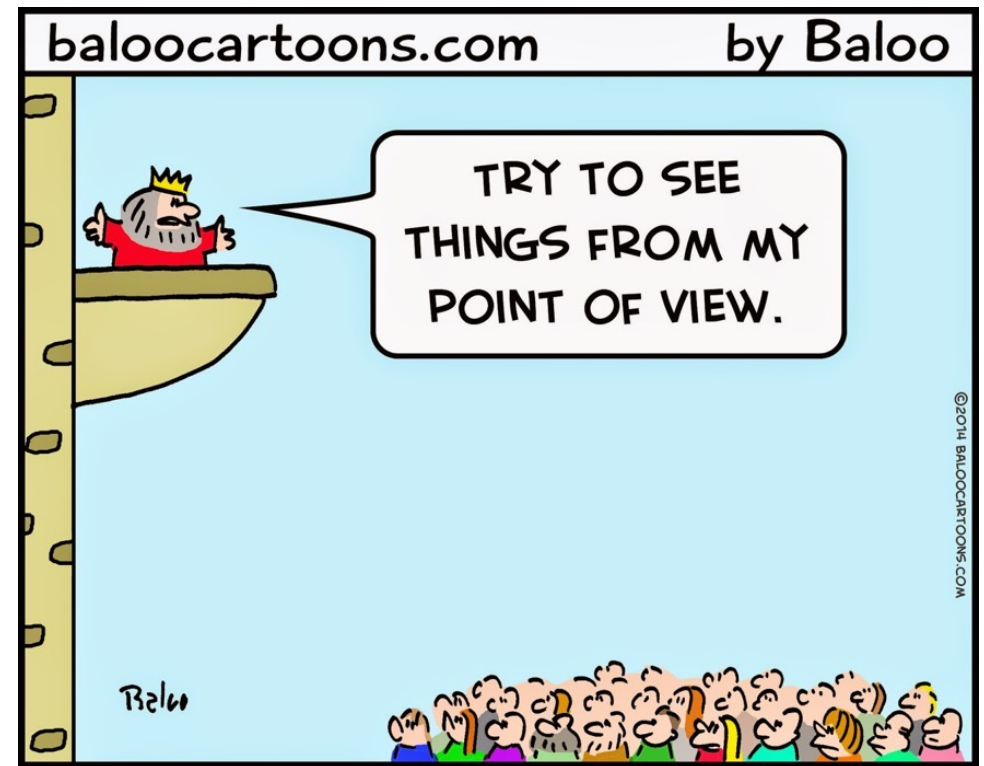
Hvor står vi selv?

Især den ene af os er ellers ikke kendt for at mangle meninger, men her er vi meget usikre

Det skyldes usikkerhed med hensyn til:

1. Værdier på spil i forhold til naturen
2. Effekten af de foreslåede tiltag
3. Alternativer

Vores vigtigste anbefaling er mere lydhørhed og refleksion på begge sider af hegnet

Konklusion

Der er vigtige værdier og stærke følelser og interesser på spil i diskussionen om naturnationalparker

Samtidig er der usikkerhed på mange niveauer

Den hidtidige, meget polariserede, diskussion yder ikke sagen retfærdighed

Behov for en mere klar og transparent diskussion

Foto: Molslaboratoriet